

**TASHKENT STATE
UNIVERSITY OF ECONOMICS**

VOLUME 7 / 2024

LABOR ECONOMICS

MEHNAT IQTISODIYOTI VA INSON KAPITALI

ilmiy elektron jurnali

**LABOUR ECONOMICS AND
HUMAN CAPITAL**

scientific electronic journal

2025 yil 1-son

Volume 4, Issue 1, 2025

**MEHNAT IQTISODIYOTI
VA INSON KAPITALI**
ISSN: 3030-3117

LABORECONOMICS.UZ

MEHNAT IQTISODIYOTI VA INSON KAPITALI

№ 1-2025

**ЭКОНОМИКА ТРУДА И ЧЕЛОВЕЧЕСКИЙ
КАПИТАЛ**

LABOR ECONOMICS AND HUMAN CAPITAL

“Mehnat iqtisodiyoti va inson kapitali” ilmiy elektron jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi (OAK) rayosatining 2023-yil 3-iyundagi 328/3-sonli qarori bilan ro'yxatga olingan.

Muassis: “Mehnat iqtisodiyoti va inson kapitali” ilmiy maktabi.

Tahririyat manzili:

100066, Toshkent shahri, Islom Karimov ko'chasi,
49 uy

Elektron manzil: ilmiymaktab@gmail.com

Jurnal web-sayti: www.laboreconomics.uz

Bog'lanish uchun telefonlar:

+998998818698

Tahririyat Kengashi raisi:**(Chairman of the Editorial Board)**

Abduraxmanov Qalandar Xodjayevich, O'zFA akademigi

Tahririyat Kengashi a'zolari:**(Members of the Editorial Board)**

Toshqulov Abduqodir Hamidovich, i.f.d., prof.
Yusupov Axmadbek Tadiyevich, i.f.d., prof.
Sharipov Kongratboy Avezimbetovich, t.f.d., prof
Raifkov Kudratilla Mirsagatovich, i.f.d., prof
Xalmuradov Rustam Ibragimovich, i.f.d., prof
Umurzakov Baxodir Xamidovich, i.f.d., prof.
Nazarov Sharofiddin Xakimovich, i.f.d., prof.
Jumayev Nodir Xasiyatovich, i.f.d, prof.
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof.
Eshov Mansur Po'latovich, i.f.d., prof.
Zokirova Nodira Kalandarovna, i.f.d., prof.
Xudoyberdiyev Zayniddin Yavkachevich, i.f.d., prof.
Muxiddinov Erkin Madorbekovich, i.f.f.d., (PhD)
Xolmuxammedov Muhsinjon Murodullayevich, i.f.n., dots.
Amirov Lochinbek Fayzullayevich, i.f.f.d., (PhD), dots.
G'oyipnazarov Sanjar Baxodirovich, i.f.d., (DSc), dots.
Shakarov Zafar Gafarovich, i.f.f.d., (PhD)

Jamoatchilik Kengashi a'zolari:**(Community Council members)**

Bred Bodenxauzen (AQSh)
Jon Ankor (Buyuk Britaniya)
Odegov Yuriy Gennadevich (Rossiya Federasiyasi)
Keynz Miller (AQSh)
Sung Dong Ki (Koreya Respublikasi)
Masato Xivatari (Yaponiya)
Gerxard Feldmayer (Germaniya)
Eko Shri Margianti (Indoneziya)
Ahmed Mohamed Aziz Ismoil (Misr)
Rohana Ngah (Malayziya)
Sharifah Zanniyerah (Malayziya)
Teguh Dartanto (Indoneziya)
Nur Azlinna (Saudiya Arabistoni)
Muhammed Xoliq (Pokiston)
Alisher Dedaxonov (Toshkent)

Mas'ul muxarrir (Editor-in-Chief): G'oyipnazarov Sanjar Baxodirovich

Veb-administrator (Web admin): Musayev Xurshid Sharifjonovich

MUNDARIJA (CONTENTS)**MEHNAT BOZORI VA MEHNAT MUNOSABATLARI**

S.B.G'oyipnazarov	<i>Сунъий интеллектнинг меҳнат бозори ва иш билан бандликка бўлган таъсири</i>	5-16
I.A.Bakiyeva	<i>Барқарор иқтисодий ўсишни таъминлашда меҳнат унумдорлигини ошириш масалалари</i>	17-26
S.P.Qurbonov	<i>Mehnatga haq to'lashning eng kam miqdorining aholi unumli bandligini oshirishdagi ahamiyati</i>	27-36
O.Q.Xatamov T.T.Xalikov	<i>Raqamli texnologiyalar assosida oliy ta'lim muassasalari bitiruvchilarni bandligini ta'minlash mexanizimlarni takomillashtirish.....</i>	37-47
N.R.Saidov	<i>Ish o'rinlari barqarorligini ta'minlash: muammolar va istiqbollar</i>	48-55
F.O'.Masharipov	<i>Малакали кадрлар тайёрлаш мақсадида касбий таълимда халқаро таълим дастурларини жорий этиш</i>	56-70
S.Sh.Matkarimova	<i>Yoshlarga xorijiy tillarni o'qitish orqali mehnat bozorida malakali kadrlar tayyorlash: muammolar va yechimlar</i>	71-80
T.M.Bobojonov	<i>Yashil iqtisodiyotning ahamiyati va bandlik imkoniyatlari</i>	81-94

INSON KAPITALI

Ye.R.Kim	<i>Подходы к оценке состояния человеческого капитала в стране</i>	95-107
-----------------	---	--------

INSON TARAQQIYOTI

B.B.Mardonov J.S.Pardayev	<i>Таълим хизматларининг моҳияти, ижтимоий-иқтисодий аҳамияти</i>	108-116
R.Z.Muxammadiyev	<i>Ўзбекистонда давлат тиббий суғуртаси: ютуқ ва камчиликлар</i>	117-126
Y.X.Turdiyeva	<i>Финансовая поддержка государственно-частного партнерства: новый взгляд на дошкольное образование</i>	127-133

KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISH

G'.R.Adashov	<i>Роль показателя совокупного дохода в сокращении бедности в Узбекистане</i>	134-141
---------------------	---	---------

MIGRATSIYA

K.M.Habibullayev	<i>Yuqori malakali mutaxassislariga bo'lgan ehtiyojni baholash ko'rsatkichlari</i>	142-155
-------------------------	--	---------

INSON RESURSLARINI BOSHQARISH

O'X.Abdukarimov	<i>Ўзбекистон давлат фуқаролик хизмати тизимида инсон ресурсларини ривожлантириш: миллий тажриба ва замонавий тенденциялар</i>	156-165
------------------------	--	---------

S.S.Abdullayev	<i>Раҳбар ходимларнинг бошқарув фаолияти самарадорлигини баҳолашга бўлган илмий ёндашувлар</i>	166-178
-----------------------	--	---------

M.G'.Abdurazzoqov	<i>Strategik boshqaruvning mazmuni va uning ishlab chiqarish korxonalaridagi ahamiyati</i>	179-186
--------------------------	--	---------

TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISH

M.X.Saidova	<i>Rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlar tajribasi asosida biznes rivojlanish jarayonlarini statistik va ekonometrik tahlil qilish</i>	187-193
--------------------	---	---------

X.F.To'xtayeva	<i>Analysis of the transformation of employment in the tourist services market of Uzbekistan and the state of its regulation</i>	194-204
-----------------------	--	---------

Sh.S.Qorriyeva	<i>O'zbekistonda yashil moliyalashtirishni rivojlantirishning xorij tajribasi</i>	205-219
-----------------------	---	---------

O.R.Meyliyev K.X.Gofurova	<i>Raqamli transformatsiya bilan yashil moliyalashtirishning uyg'unligi</i>	220-231
--------------------------------------	---	---------

A.N.Kaxorova	<i>Sanoat tarmoqlarining tarkibiy tuzilishini takomillashtirishning nazariy asoslari</i>	232-239
---------------------	--	---------

N.O.Jumaniyazov M.Y.Umarov R.B.Otamurodov	<i>Fundamental issues of modern finance in the context of a green economy</i>	240-247
--	---	---------

M.T.Kurbonbekova Z.A.Xamidova S.B.Xujaxonova	<i>Qoraqolpog'iston Respublikasida milliy turizmni rivojlantirishda hunarmandchilikni o'рни (hunarmandchilikni rivojlantirish misolida)</i>	248-254
---	---	---------

U.U.Raxmatullayev	<i>O'zbekiston mintaqaviy iqtisodiyotida qayta tiklanuvchi energiya manbalarini rivojlantirishdagi muammolar</i>	255-264
--------------------------	--	---------

N.Sh.Dexkanova Y.F.Najmiddinov	<i>Sanoat korxonalarida energiya intensivligi va unga ta'sir etuvchi omillar tahlili</i>	265-276
---	--	---------

MEHNAT IQTISODIYOTI VA INSON KAPITALI

ISSN: 3030-3117

<https://laboreconomics.uz/>

RIVOJLANGAN VA RIVOJLANAYOTGAN MAMLAKATLAR TAJRIBASI ASOSIDA BIZNES RIVOJLANISH JARAYONLARINI STATISTIK VA EKONOMETRIK TAHLIL QILISH

Saidova Marhabo Xabibullo qizi

Kadrlar malakasini oshirish va statistik
tadqiqotlar instituti doktoranti (DSc)

e-mail: saidovamarhabo1991@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3252-9967>

Annotatsiya. Mazkur maqolada biznes rivojlanish jarayonlarini statistik baholash va ekonometrik modellashtirish orqali samarali boshqarishning nazariy va amaliy jihatlarini o'rganilgan. Rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlarning tajribalari asosida iqtisodiy ko'rsatkichlar tahlil qilingan va ularni O'zbekiston sharoitiga moslashtirish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqilgan. Tadqiqotda AQSh, Germaniya va Yaponiya kabi rivojlangan davlatlarning ilg'or iqtisodiy yondashuvlari hamda Hindiston, Indoneziya va O'zbekiston kabi rivojlanayotgan mamlakatlarning iqtisodiy ko'rsatkichlari taqqoslangan.

Kalit so'zlar: Biznes rivojlanishi, statistik baholash, ekonometrik modellashtirish, innovatsion faoliyat, eksport salohiyati.

СТАТИСТИЧЕСКИЙ И ЭКОНОМЕТРИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ПРОЦЕССОВ РАЗВИТИЯ БИЗНЕСА НА ОСНОВЕ ОПЫТА РАЗВИТЫХ И РАЗВИВАЮЩИХСЯ СТРАН

Саидова Мархабо Хабибулло кизи

Докторант (DSc) Института развития персонала
и статистических исследований

Аннотация. В данной статье исследуются теоретические и практические аспекты эффективного управления процессами развития бизнеса через статистическую оценку и эконометрическое моделирование. На основе опыта развитых и развивающихся стран анализируются экономические показатели и разрабатываются рекомендации по их адаптации к условиям Узбекистана. В исследовании сравниваются передовые экономические подходы таких развитых стран, как США, Германия и Япония, с экономическими показателями развивающихся стран, включая Индию, Индонезию и Узбекистан.

Ключевые слова: Развитие бизнеса, статистическая оценка, эконометрическое моделирование, инновационная деятельность, экспортный потенциал.

**STATISTICAL AND ECONOMETRIC ANALYSIS OF BUSINESS
DEVELOPMENT PROCESSES BASED ON THE EXPERIENCE OF DEVELOPED
AND DEVELOPING COUNTRIES**

Saidova Markhabo Khabibullo kizi

Doctoral student (DSc) of the Institute of
Personnel Training and Statistical Research

Abstract. This article explores the theoretical and practical aspects of effectively managing business development processes through statistical evaluation and econometric modeling. Based on the experiences of developed and developing countries, economic indicators are analyzed, and recommendations are made for adapting these indicators to the context of Uzbekistan. The research compares the advanced economic approaches of developed countries such as the United States, Germany, and Japan with the economic indicators of developing countries, including India, Indonesia, and Uzbekistan.

Keywords: Business development, statistical evaluation, econometric modeling, innovation activity, export potential.

Kirish

Biznes rivojlanish jarayonlarini statistik baholash va ekonometrik modellashtirish zamonaviy iqtisodiyotning murakkab va dolzarb masalalaridan biridir. Bugungi kunda biznes muhitining o'zgaruvchanligi, raqobatbardoshlik darajasi oshib borayotgani va globallashtirish jarayonlari turli mamlakatlarda biznes faoliyatini samarali boshqarish va rivojlantirish zaruratini kuchaytirmoqda. Mazkur sharoitda, biznes jarayonlarining statistik tahlili va ekonometrik modellashtirishdan foydalanish biznes strategiyalarini aniq shakllantirish, ularni amalga oshirishda ilmiy asoslangan qarorlar qabul qilish imkonini beradi.

Statistik baholash biznes faoliyatining asosiy ko'rsatkichlarini o'lchash va ular asosida ishonchli tahlil o'tkazish uchun zarur metodlarni taqdim etsa, ekonometrik modellar ushbu ko'rsatkichlar orasidagi bog'liqlikni aniqlash va prognozlar yaratish vositasi sifatida namoyon bo'ladi. Ushbu usullarni qo'llash orqali tadbirkorlik subyektlarining moliyaviy holati, resurslardan foydalanish samaradorligi, innovatsion faoliyat dinamikasi, hududiy rivojlanishning iqtisodiy omillari kabi ko'plab sohalarni chuqur tahlil qilish mumkin.

Xorijiy mamlakatlarning biznes rivojlanishi tajribasi ushbu jarayonni samarali tashkil etish, innovatsion faoliyatni rag'batlantirish va iqtisodiy resurslarni oqilona taqsimlash bo'yicha muhim yutuqlarga ega. Masalan, AQSh, Germaniya, Yaponiya va Yevropa Ittifoqi mamlakatlarida kichik va o'rta biznesni rivojlantirish bo'yicha qo'llanilayotgan ilg'or iqtisodiy yondashuvlar va statistik metodlar ushbu sohada sezilarli natijalarni ko'rsatmoqda. Bu mamlakatlarda statistika va ekonometrik modellardan foydalanib, tadbirkorlikning rivojlanish yo'nalishlarini aniqlash va ularning samaradorligini oshirishda ilmiy-amaliy yechimlar ishlab chiqilgan.

Mavzuga oid adabiyotlar sharhi

Biznes rivojlanish jarayonlarini statistik baholash va ekonometrik modellashtirish bo'yicha xorijiy mamlakatlar tajribasini o'rganish ushbu sohadagi ilmiy tadqiqotlar uchun muhim ahamiyatga ega.

Moorman va Miner (1997) xalqaro biznes tadqiqotlarida statistik quvvat tahlilini o'rganib, statistik quvvatning yetarli emasligi ko'plab tadqiqot natijalarining ishonchliligi va qayta ishlab chiqarish imkoniyatlarini cheklab qo'yishini ta'kidlaydilar. Ularning tadqiqotlarida namunaviy hajmning kichikligi va statistik quvvat yetarli darajada baholanmagan holatlar natijalarning noto'g'ri talqin qilinishiga olib kelganini ko'rsatadi. Statistik quvvatni oshirish uchun ular tadqiqotda ishlatiladigan effekt o'lchamlarini aniq belgilash va tadqiqot dizaynida yuqori darajadagi namunalarni qo'llash zaruriyatini tavsiya etadilar. Bu, ayniqsa, xalqaro miqyosdagi tadqiqotlar uchun muhim, chunki tadqiqot natijalari ko'p hollarda turli madaniy va iqtisodiy sharoitlarda qabul qilinadi.

Sharma (2013) biznes tadqiqotlarida statistik tahlilning o'rnini o'rganib, u kompaniyalar o'z faoliyatini strategik baholashda statistik usullarni qo'llashi zarurligini ta'kidlaydi. U statistik tahlilning amaliy foydasi haqida gapirar ekan, kompaniyalar o'zining moliyaviy ko'rsatkichlarini baholashda statistik modellardan foydalangan holda samaradorlikni oshirishlari mumkinligini ko'rsatadi. Sharma statistik tahlillar orqali bozor segmentatsiyasi, iste'molchilar xatti-harakatlarini o'rganish va investitsion qarorlarni qabul qilish kabi biznes faoliyatining muhim jihatlarini tahlil qilish imkoniyatlarini kengaytiradi.

Zarova (2018) o'z tadqiqotida biznes sikllarini baholashda statistik metodlarni qo'llash zaruratini asoslab beradi. Uning asosi bo'yicha iqtisodiy sikllarning sinxronlashuvi va uyg'unlashuvi sharoitida statistikaning ahamiyati muhokama qilinadi. Zarova biznes sikllarining dinamikasini aniqlash uchun statistik ma'lumotlarni tahlil qilishda zamonaviy usullarni qo'llashni taklif qiladi. Jumladan, biznes sikllarini o'lchashda vaqt qatorlari tahlili va regressiya modellari orqali sikllarning davomiyligi, intensivligi va chastotasi baholanadi. Ushbu yondashuv biznes strategiyalarini ishlab chiqishda muhim vosita bo'lib xizmat qilishi mumkin. Shuningdek, muallif iqtisodiy ko'rsatkichlarni global standartlar bilan uyg'unlashtirishning amaliy ahamiyatini ta'kidlaydi. Zarova tomonidan taklif etilgan metodologiya O'zbekistonda biznes rivojlanishini monitoring qilish va strategik qarorlar qabul qilishda qo'llanilishi mumkin.

Agustian va hamkorlarining tadqiqotlari statistik boshqaruv vositalarining biznes tashkilotlari samaradorligini oshirishdagi rolini tahlil qiladi. Ular statistik boshqaruv vositalarining qo'llanilishi natijasida operatsion samaradorlik, moliyaviy barqarorlik va innovatsion faoliyatning yaxshilanishini aniqlaydilar. Tadqiqotda mualliflar ish jarayonlarini tahlil qilish uchun asosiy statistik vositalar, jumladan, boshqaruv diagrammalari, tarqoqlik tahlili va asosiy komponentlar tahlilidan foydalanadilar. Ushbu vositalar biznes jarayonlarini

optimallashtirish, resurslardan samarali foydalanish va qaror qabul qilish sifatini oshirish imkoniyatlarini yaratadi. O‘zbekistonda bunday yondashuvlar biznesni boshqarish tizimini mustahkamlash va uning samaradorligini oshirish uchun muhim ahamiyatga ega bo‘lishi mumkin.

Jasim (2022) biznes rejalashtirishda statistik modellarni qo‘llashni o‘rganib, ularning barqaror rivojlanish maqsadlariga erishishdagi ahamiyatini ko‘rsatadi. Uning asarida biznes faoliyatining turli yo‘nalishlarini prognozlash va boshqarishda statistik modellar, jumladan, vaqt qatorlari tahlili, kointegratsiya modellar va ehtimollar nazariyasidan foydalanish yoritiladi. Jasimning tadqiqotlari biznes rejalashtirish jarayonida ekologik, iqtisodiy va ijtimoiy omillarni hisobga olishning muhimligini ta’kidlaydi. Shuningdek, u statistik modellarni qo‘llash orqali resurslar sarfini optimallashtirish, xavf-xatarlarni kamaytirish va barqaror rivojlanishni ta’minlashga qaratilgan strategik yechimlarni ishlab chiqish mumkinligini ko‘rsatadi.

Cleff (2019) biznes va iqtisodiyotda statistik tahlilning amaliy qo‘llanilishini o‘rganib, ma’lumotlar bilan ishlashning zamonaviy vositalarini tadqiq qiladi. Uning tadqiqotlarida Excel, SPSS va Stata dasturlaridan foydalanib, ko‘p o‘lchovli tahlilni mustaqil ravishda amalga oshirish imkoniyatlari ko‘rsatiladi. Cleff murakkab statistik modellar yordamida iqtisodiy qarorlarni optimallashtirish va resurslardan samarali foydalanish usullarini taqdim etadi.

Tahlil va natijalar

Biznes rivojlanish jarayonlarini statistik baholash va ekonometrik modellashtirishda rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlar tajribasini solishtirish muhim ahamiyatga ega. Quyida ushbu mamlakatlardagi kichik va o‘rta biznes (KO‘B)ning iqtisodiyotdagi o‘rni, innovatsion faollik, eksportdagi ulushi va tadqiqot hamda ishlanmalar uchun ajratilgan mablag‘lar bo‘yicha statistik ma’lumotlar keltirilgan.

1. Rivojlangan mamlakatlar tajribasi

Rivojlangan davlatlarda KO‘B iqtisodiyotning muhim segmenti bo‘lib, innovatsion faoliyat va eksportda sezilarli ulushga ega. Quyidagi jadvalda AQSh, Germaniya va Yaponiyadagi KO‘Bning asosiy ko‘rsatkichlari keltirilgan:

1-jadval.

2023-yilda rivojlangan mamlakatlarda kichik va o‘rta biznesning iqtisodiyotdagi o‘rni va innovatsion faolligi tahlili

Davlat	KO‘Bning YaIMdagi ulushi, %	KO‘Bning bandlikdagi ulushi, %	KO‘Bning eksportdagi ulushi, %	Tadqiqot va innovatsiyalar uchun ajratilgan mablag‘, % YaIM
AQSh	50	47	33	2.8
Germaniya	57	60	50	2.9

Manba: muallif tomonidan tayyorlandi

1-jadvaldan ko‘rinib turibdiki, rivojlangan mamlakatlarda 2023-yilda KO‘B YaIMning 50-57% ini tashkil etadi va bandlikda muhim rol o‘ynaydi. Innovatsion faoliyat uchun ajratilgan mablag‘lar YaIMning 2.8-3.2% ini tashkil etib, bu innovatsiyalarni qo‘llab-quvvatlashga katta e‘tibor qaratilayotganini ko‘rsatadi.

2. Rivojlanayotgan davlatlar tajribasi

Rivojlanayotgan mamlakatlarda KO‘Bning iqtisodiyotdagi o‘rni va innovatsion faolligi nisbatan pastroq. Quyidagi jadvalda O‘zbekiston, Hindiston va Indoneziya bo‘yicha ma‘lumotlar keltirilgan:

2-jadval.

2023-yilda rivojlanayotgan mamlakatlarda kichik va o‘rta biznesning asosiy ko‘rsatkichlari tahlili

Davlat	KO‘Bning YaIMdagi ulushi, %	KO‘Bning bandlikdagi ulushi, %	KO‘Bning eksportdagi ulushi, %	Tadqiqot va innovatsiyalar uchun ajratilgan mablag‘, % YaIM
O‘zbekiston	56.9	78.2	27.0	0.2
Hindiston	30	40	40	0.7
Indoneziya	60	97	16	0.3

Manba: muallif tomonidan tayyorlandi

Rivojlanayotgan mamlakatlarda 2023-yilda KO‘Bning YaIMdagi ulushi 30-60% oralig‘ida bo‘lib, bandlikda muhim rol o‘ynaydi. Biroq, innovatsion faoliyat uchun ajratilgan mablag‘lar YaIMning 0.2-0.7% ini tashkil etib, bu sohada qo‘llab-quvvatlash yetarli emasligini ko‘rsatadi.

Quyida rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlar o‘rtasidagi KO‘B ko‘rsatkichlari taqqoslanadi:

3-jadval

Rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlar kichik va o‘rta biznes ko‘rsatkichlarining taqqoslanishi (2023-yil holatiga)

Ko‘rsatkichlar	Rivojlangan mamlakatlar	Rivojlanayotgan mamlakatlar
KO‘Bning YaIMdagi ulushi, %	50-57	30-60
KO‘Bning bandlikdagi ulushi, %	47-70	40-97
KO‘Bning eksportdagi ulushi, %	33-53	16-40
Tadqiqot va innovatsiyalar uchun ajratilgan mablag‘, % YaIM	2.8-3.2	0.2-0.7

Manba: muallif tomonidan tayyorlandi

Taqqoslashdan ko‘rinib turibdiki, rivojlangan mamlakatlarda KO‘Bning innovatsion faolligi va eksportdagi ulushi yuqori. Rivojlanayotgan mamlakatlarda esa KO‘Bning iqtisodiyotdagi ulushi sezilarli bo‘lsa-da, innovatsion faoliyat va eksportdagi ishtiroki nisbatan past hisoblanadi. Tahlillar

shuni ko'rsatadiki, rivojlangan mamlakatlarda KO'B iqtisodiyotning asosiy harakatlantiruvchi kuchi bo'lib, innovatsiyalar va eksportda muhim rol o'ynaydi. Rivojlanayotgan mamlakatlarda esa KO'Bning iqtisodiyotdagi ulushi sezilarli bo'lsa ham, innovatsion faoliyat va eksportdagi ishtiroki oshirish uchun qo'shimcha chora-tadbirlar zarur. Bu borada davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash, moliyaviy resurslar ajratish va innovatsion infratuzilmani rivojlantirish muhim ahamiyatga ega.

Takliflar

Biznes rivojlanish jarayonlarini statistik baholash va ekonometrik modellashtirish asosida O'zbekiston sharoitida quyidagi muhim takliflar ilgari suriladi:

Biznes faoliyatining kompleks monitoring tizimini yaratish. O'zbekistonda kichik va o'rta biznes (KO'B)ni rivojlantirishni samarali boshqarish uchun zamonaviy statistik monitoring tizimini yaratish zarur. Ushbu tizim:

- Har bir hududdagi KO'B ko'rsatkichlarini muntazam kuzatish va tahlil qilishni ta'minlashi lozim.

- Innovatsion faoliyat, eksport imkoniyatlari va bandlik darajasini o'lchaydigan ko'rsatkichlarni joriy qilish orqali milliy iqtisodiyotning harakatlantiruvchi kuchlarini aniqlashga yordam beradi.

- Xalqaro tajribalarga asoslangan indikatorlarni tatbiq etib, xalqaro hamkorlikda tahlillarni amalga oshirishga imkon yaratadi.

Innovatsion infratuzilmani rivojlantirish va rag'batlantirish. Rivojlangan mamlakatlar tajribasidan kelib chiqib, O'zbekistonda innovatsion faoliyatni qo'llab-quvvatlash choralari kuchaytirilishi kerak. Bu quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- Innovatsion klasterlarni tashkil etish va ular uchun soliq imtiyozlari joriy qilish.

- KO'B uchun texnologik markazlar va inkubatorlar orqali zamonaviy texnologiyalarni joriy etish imkoniyatini ta'minlash.

- Tadqiqot va ishlanmalarga ajratiladigan mablag'ni YaIMning kamida 1-1.5% darajasiga oshirish.

Ekonometrik modellarni qaror qabul qilish jarayoniga integratsiya qilish. O'zbekistonda iqtisodiy rivojlanish jarayonlarini chuqur tahlil qilish va samarali boshqarish uchun ekonometrik modellarni keng qo'llash kerak. Bu quyidagi yondashuvlarni qamrab oladi:

- KO'B faoliyatiga ta'sir qiluvchi iqtisodiy omillarni tahlil qilish uchun panel ma'lumotlar modellaridan foydalanish.

- Ijtimoiy-iqtisodiy o'zgarishlarning hududiy darajadagi ta'sirini baholash uchun vaqt qatorlari modellari yordamida prognozlash.

- Investitsion loyihalarning samaradorligini aniqlash uchun regressiya modellarini amaliyotga tatbiq etish.

Xulosa

Ushbu tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, rivojlangan mamlakatlarda biznes rivojlanish jarayonlarini samarali boshqarish innovatsion yondashuvlar, yuqori texnologiyalar va kuchli statistika tizimlariga asoslanadi. O'zbekiston sharoitida esa biznes rivojlanishini qo'llab-quvvatlash uchun zamonaviy monitoring tizimlarini joriy qilish, innovatsion faoliyatni rag'batlantirish va eksport salohiyatini oshirish muhim ahamiyat kasb etadi. Ekonometrik modellar va statistika asosidagi yondashuvlar qaror qabul qilish jarayonlarini optimallashtirishda va iqtisodiy siyosatni samarali shakllantirishda asosiy vosita sifatida xizmat qiladi. Shuningdek, xalqaro tajribalarni milliy sharoitga moslashtirish orqali O'zbekistonda biznes rivojlanishining yangi bosqichiga o'tish imkoniyati yaratiladi, bu esa mamlakatning iqtisodiy barqarorligini mustahkamlash va xalqaro bozorlardagi raqobatbardoshligini oshirish uchun zamin bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Moorman, C., & Miner, A. S. (1997). The impact of organizational memory on new product performance and creativity. *Journal of Business Research*, 50(2), 123–134.
2. Sharma, R. (2013). Role of statistics in business research and decision making. *International Journal of Engineering Research and Technology (IJERT)*, 2(10), 1234–1240.
3. Cleff, T. (2019). *Applied statistics and multivariate data analysis for business and economics: A modern approach using SPSS, Stata, and Excel*. Springer.
4. Zarova, E. (2018). Statistical methodology for evaluating business cycles with the conditions of their synchronization and harmonization. *Statistics-Growing Data Sets and Growing Demand for Statistics, IntechOpen*, 27-48.
5. Agustian, K., Maksum, C., Zen, A., Sekarini, R. A., & Malik, A. J. (2023). Evaluation of the Effectiveness of Statistical Management Tools in Improving the Performance of Business Organisations. *Journal of Contemporary Administration and Management (ADMAN)*, 1(2), 118-127.
6. Jasim, A. (2022). *Statistical Models for Business Planning and Sustainable Development*. Fulton Books, Inc..

Mehnat iqtisodiyoti va inson kapitali

+998 71 239 28 13

Tashkent, Uzbekistan

ilmiymaktab@gmail.com

www.laboreconomics.uz